

УДК 81'25

СТРАТЕГІЇ ТА СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Ємець О. В.

У роботі визначаються оптимальні стратегії та прийоми перекладу гумористичних віршів, зокрема лімериків та класичної поезії. Пропонується гіперболічний переклад як ефективний прийом при роботі з гумористичними віршами. Підкреслюється роль стилістичного аналізу та інтерпретації як етапів перекладу.

Ключові слова: стратегії перекладу, прийом перекладу, лімерик, стилістичний аналіз, гіперболічний переклад.

В работе определяются оптимальные стратегии поэтического перевода. Характеризуются стратегии и приёмы перевода юмористических стихотворений, в частности лимериков и классической поэзии. Предлагается гиперболический перевод в качестве эффективного приёма при работе с юмористическими текстами. Подчёркивается роль стилистического анализа и интерпретации как этапов перевода.

Ключевые слова: стратегии перевода, приём перевода, лимерик, стилистический анализ, гиперболический перевод.

The optimal strategies of poetical translation are determined in the paper. The strategies and devices of translating humorous verses, in particular limericks, are characterized. Hyperbolic translation as an effective device for rendering humorous poems is suggested. The role of stylistic analysis and interpretation as stages of translation is emphasized.

Key words: translation strategies, translation device, a limerick, stylistic analysis, hyperbolic translation.

Поетичний переклад – один із видів художнього перекладу поряд з перекладом прози і драматургії. Переклад поезії справедливо вважається найскладнішим видом перекладу. Дуже багато залежить як від майстерності, техніки перекладача, так і від його інтелекту, вміння читати, розуміти та інтерпретувати текст оригіналу. Як справедливо відзначив Г. Гадамер: “Кожне читання вірша – це щоразу переклад”. За висловом Октавіо Паса: “Кожен вірш – це твір про дійсність, а цим твором і є переклад, який вірш поета перетворює у вірш читача”[1, с. 152].

Проблеми поетичного перекладу описані у класичних роботах І. Левого, А. Лефевра, М. Рильського, В. Коптілова та інших відомих вчених. В останні роки дослідження Л. Коломієць, Т. Некряч, Т. Казакової, Ф. Джоунза розкривають різноманітні аспекти, напрямки і школи поетичного перекладу.

Разом з тим, на нашу думку, питання системної підготовки перекладачів поезії на основі знань стилістики та інтерпретації тексту не отримало достатнього висвітлення. Тому **актуальність** нашої роботи полягає у поєднанні інтерпретаційного та методологічного підходів у процесі навчання і вдосконалення поетичного перекладу студентів університетів.

Метою дослідження є встановлення основних стратегій поетичного перекладу в залежності від жанру твору, а також стилістичних прийомів перекладу художніх засобів.

Матеріалом роботи є поетичні тексти та їх переклади, виконані як відомими перекладачами, так і студентами і випускниками нашого університету.

Відомий бельгійський вчений Андре Лефевр запропонував сім стратегій поетичного перекладу:

1) **фонемний переклад** – призначений для відтворення звукового ефекту тексту оригіналу в цільовому тексті. Ця стратегія ефективна у відтворенні фоно-стилістичних засобів тексту, особливо коли такий текст відзначається щільністю

звукowego ряду (термін Ю. Тинянова). Відомий короткий вірш Езри Паунда базується на алітерації, 7-разовому повторі звуку [l] у ключових словах:

*As cool as pale wet leaves of lily-of-the-valley
She lay beside me in the dawn.*

Відомий перекладач Ігор Костецький відтворив алітерацію майже повністю. Оскільки рима в оригіналі відсутня, перекладачу не довелося робити лексичні заміни:

*Прохолодна, мов блідаве листя конвалій,
Вона лежала біля мене на світанку.*

2) Дослівний переклад – може бути використаний лише на попередньому етапі, під час першого читання витікаючого тексту.

3) Метричний переклад – допомагає визначити поетичний розмір оригіналу.

4) Аналогічно, римований переклад орієнтований на передачу особливостей римування. Ця стратегія важлива у перекладі класичної поезії, а також у перекладі лімериків. На заняттях з художнього перекладу ми починаємо практичну роботу з перекладу лімериків.

Лімерик – це національний жанр гумористичної поезії у Великій Британії. Завдяки чіткій системі римування а-а-в-в-а студенти як майбутні професіонали можуть виробити гарні навички відтворення рими, підбору необхідних слів.

Наприклад, відомий лімерик Едварда Ліра, який складається з чотирьох рядків, але третій рядок має внутрішнє римування. Тобто система римування зберігається:

*There was an old Man with a beard,
Who said, "It is just as I feared! –
Two Owls and a Hen, four Larks and Wren,
Have all built their nests in my beard!"*

Якщо рамкове римування в оригіналі просте (*beard*), то внутрішнє римування складніше (*hen-wren*). Моя студентка Марина Лілітко відтворила як рамкове, так і внутрішнє римування, відповідно використавши лексичну заміну (*назви птахів*):

*Жив на світі старий з бородою,
Та не знав, що робити з тією бідю –
Горобці та синиці, солов'ї й інші птиці,
Звили гнізда там, поруч з совою.*

Слід зауважити, що одна з головних стратегій поетичного перекладу – **інтерпретація** – також реалізується у цільовому тексті. Інтерпретація як стратегія може включати стилістичний аналіз і власне інтерпретацію, тобто розуміння і пояснення тексту. У перекладі враховано основний стилістичний прийом оригінального тексту – гіперболу, який передано за допомогою назв птахів у множині.

У перекладі таких гумористичних віршів, як лімерики, саме комбінація римованого та інтерпретаційного перекладу є ефективною:

*There was once a girl from the Niger,
Who smiled as she rode on a tiger.
They returned from the ride
With the lady inside
And the smile on face of the tiger.*

Чорний гумор у цьому вірші створює прийом зворотного паралелізму, або хіазму. У перекладі географічна назва (у даному випадку the Niger) може бути замінена заради римування або вилучена. Наприклад, один з останніх перекладів цього лімерика Іриною Кулик:

*Одна весела молода дівця
Любила верхи кататись на тигриці.
Якось з прогулянки повернулись вони,
Дівцяю так і не знайшли,
Проте тепер веселилась тигриця.*

Перекладач відтворила стилістичний прийом, а також виконала лексичну заміну: **smiled – весела**.

Одночасно із стратегіями перекладачу доводиться обирати стилістичний прийом перекладу. У роботі з гумористичними віршами ефективним є **гіперболічний переклад** – підкреслення перекладу за допомогою додаткових засобів або більш сильних за аксіомою слів. Зокрема, вірш відомого американського поета Огдена Неша “City Greenery” базується на антитезі. Оскільки Центральний парк Нью-Йорка вважався у свій час небезпечним з кримінальної точки зору, автор іронічно вважає, що у тигровій клітці безпечніше,

*If you should happen after dark
To find yourself in Central Park,
Ignore the paths that beckon you
And hurry, hurry to the zoo,
And creep into the tiger's lair
Frankly, you'll be safer there.*

У зовсім новому перекладі студентки четвертого курсу Катерини Глєбової використано гіперболічний прийом:

*Якщо вас занесе вночі
В Центральний парк шукать ключі,
Ви краще залишайте парк
І нумо швидше в зоопарк.
Залазьте тигрові у пащу,
Безпечніше там буде й краще.*

Лексична заміна **lair – паща** значно підсилює гумористичний і загальний прагматичний ефект. У перекладі реалізовано стратегії римованого і інтерпретаційного (стилістичного) перекладу.

Я пропоную студентам перекладати і класичну поезію XIX-XX століть, зокрема твори фактично невідомих у нашій країні поетів: Кристини Россетті, Едни Міллей, Сари Тіздейл. Гарний і дуже сумний вірш К. Россетті у талановитому перекладі моєї студентки Юлії Якимчук, тепер вже випускниці університету, майже нічим не поступається твору нашого сучасного майстерного перекладача Максима Стріхи. Початок вірша “Requiem” включає алітерації та синтаксичні повтори:

*When I am dead, my dearest,
Sing no sad songs for me,
Plant thou no roses at my head,
Nor shady cypress tree.*

Стратегії римованого та фонемного перекладу реалізовано у перекладі Ю. Якимчук – вона передала звукові повтори (з таким же звуком) та риму:

*Коли мене не стане, милий,
Сумних пісень ти не співай.
І не саджай троянди на моїй могилі
Й тинистих кипарисів не саджай.*

Перекладач також використала **метонімічний переклад** як різновид прийому лексичної модуляції – **at my head – на моїй могилі**. Відтворена у перекладі стилістична складова – порівняння:

*I shall not hear the nightingale
Sing on, as if in pain.
І як співає соловей
Пісні у тузі – не почую.*

Використовуючи роботу А. Лефевра та запропоновані відомим вітчизняним фахівцем В. Коптіловим принципи поетичного перекладу, ми разом із Юлією Якимчук визначили етапи перекладу поезії: 1) Дослівний переклад; 2) інтерпретація і стилістичний аналіз; 3) римований переклад; 4) редагування остаточного варіанту.

Фонемний переклад не є універсальним, оскільки не всі поезії включають фонетичні повтори.

Перспектива подальших досліджень полягає в аналізі основних стратегій і прийомів у сучасних вітчизняних перекладачів поезії, зокрема поезії XIX століття.

Література

1. Гадамер Г. Г. Герменевтика і поетика. Вибрані твори. Пер. з нім. – К.: “Юніверс”, 2001. – 288 с.
2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К.: “Юніверс”, 2002. – 280 с.
3. Lefevere A. Translating poetry: seven strategies and a blueprint / A. Lefevere. – Assen Van Gorcum, 1975. – 127 с.
4. Yemets A.V. English Stylistics: Interpretation and Translation Aspects / A. V. Yemets. – Хмельницький: ХНУ, 2014. – 70 с. (англ)